

Перспективи подальшої роботи ми вбачаємо у тому, що в суспільстві існують громадяни похилого віку, яким необхідна допомога, яку пропонує заклад соціального обслуговування – геріатричний пансіонат. Важливим залишається питання адаптації людей похилого віку до нових умов життєдіяльності, з практичної точки зору.

Л і т е р а т у р а

1. Дементьева Н.Ф. Методологические аспекты социально-психологической адаптации лиц пожилого возраста в стационарных учреждениях социального обслуживания \\ Психология старости и старения. – 1998. – №2. – С.21-28.
2. Котова Л.А. О психической адаптации пожилых больных при поступлении в психиатрический стационар \\ Образование психиатрии и медицинская психология. – 1993. – №1. – С. 89-91.
3. Порсева Христина Олегівна Психологічні особливості ціннісних орієнтацій осіб похилого віку: Дис. ... канд.. психол.н.: 19.00.07. – Тернопіль.– 2005. – 200с.
4. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / за заг. Ред А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. – К., 2000. – 260 с.
5. Типове Положення про будинок-інтернат для громадян похилого віку та інвалідів, геріатричний пансіонат, пансіонат для ветеранів війни і праці. Затверджено Наказ Міністерства праці та соціальної політики України 29.12.2001 N 549 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 29 січня 2002 за N 66/6354. затвердженого Указом Президента України від 30.08.2000 N 1035 (1035/2000) (зі змінами)
6. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчально-методичний посібник / Л.М. Завацька, О.Г. Платонова, О.В. Михайленко, Т.В. Янченко. – Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2005. – 110 с.

Хлєстова С. С.

ВИВЧЕННЯ СТАНУ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В данном исследовании представлено состояние проблемы формирования деонтологической культуры студентов высших учебных заведений, вследствие чего было проведено письменное анонимное анкетирование и опрос среди преподавателей этих же учебных заведений для более эффективного получения научно-исследовательских результатов.

Нинішній період трансформації суспільства характеризується очевидними змінам в країні, які відбуваються в соціально-економічній, культурно-просвітницькій сферах. Це не може не відбитися на формуванні особистості молодшої людини в період її соціального та професійного становлення. Тому перед колективами вищих навчальних закладів постає відповідальне завдання здійснювати не тільки професійну підготовку, а й виховувати грамотних, духовно збагачених, національно свідомих фахівців, рівень професійних знань і деонтологічної культури яких відповідав би зростаючим вимогам суспільства.

Дослідження проблем деонтологічної культури розпочав англійський філософ і правознавець Ієремія Бентам (1748-1832 рр.), який ще на початку XIX століття взяв на себе сміливість увести у науковий обіг визначення поняття “деонтологія” та трактувати його як науку про належний професійний обов’язок людини [6, с. 7].

Запропоноване та уведене англійським філософом поняття вітчизняні та зарубіжні вчені-дослідники застосовують у багатьох сферах професійної діяльності людини й нині: медичній (М. В. Комова, А. Н. Короткова, М. П. Мультановський, К. Т. Таджидов), педагогічній (Л. Л. Хоружа, Г. А. Караханов, М. П. Васильєва, К. М. Левітан), психологічній (Я. Ф. Андрєєва, М. В. Папуча, В. В. Турбан), юридичній (С. С. Алексєєв, С. Д. Гусарєв, С. С. Сливка, О. Д. Тихомиров) та багатьох інших.

Значний науковий внесок у дослідження проблем деонтології зробили Горшенєв В. М., Довгань А. О., Л. Колберг, Сковорода Г. С., Ушинський К. Д. та багато інших; історичні аспекти розгляду професійної етики подано в працях Арістотеля, Р. Декарта, Ш. Монтеск’є; проблеми професійної підготовки особистості досліджували Гончаренко С. І., Ничкало Н. Г., Сисоєва С. О., Хоружа Л. Л., Чобітько М. Г.; теоретичні засади професійної деонтології висвітлювались у наукових працях видатних вчених-медиків (Бехтерева В. М., Боткіна С. П., Корсакова С. С., Мудрова М. Я., Пирогова М. І., Платонова К. І.).

Такі зарубіжні дослідники як Веселова Є. К., Караханова Г. А., Коробова Є. В., Магомедов А. М., Махова Н. В., Соколов В. П. досліджували проблемні питання формування деонтологічної культури у своїх дисертаційних дослідженнях.

Проте стан проблеми формування деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів України вважати повністю дослідженим ми не можемо. Будучи свідками низького рівня загальної культури студентів вищих навчальних закладів, щоденних конфліктних ситуацій у студентському середовищі, зустрічаючись з проявами байдужості й жорстокості в молодіжних угрупованнях, відсутністю милосердя та взаєморозуміння, та здійснивши аналіз літератури з проблем дослідження, ми змогли зробити висновок, що в процесі соціально-виховної роботи вищої школи суттєво недоопрацьований аспект формування та розвитку деонтологічної культури студентів.

Враховуючи актуальність проблеми формування деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів, *метою* нашого дослідження є вивчення стану проблеми формування деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів шляхом проведення анкетування студентів та усного опитування викладачів вищих навчальних закладів, що допоможуть нам визначити вихідні дані для подальшої експериментальної роботи.

Перш ніж вирішувати певні проблеми, потрібно, на нашу думку, з’ясувати їх причини виникнення. Тому у ході нашого дослідження було проведено пілотний експеримент. Виконуючи дане завдання, ми провели анонімне анкетування серед студентів Вінницького національного медичного університету (60 респондентів), Вінницького державного педагогічного університету (60 респондентів) та усне опитування (15) викладачів цих же закладів з метою вивчення стану проблеми сформованості деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів. Нами обрано саме медичний та педагогічний вищі навчальні заклади для організації

експериментальної частини наукової роботи тому, що проблема формування деонтологічної культури майбутніх медиків та педагогів є найбільш актуальною у полі дослідження проблем деонтологічної культури майбутнього професіонала.

Перед проведенням даного дослідження ми ознайомили студентів-опитувачів з поняттям “анкетування” та проінформували їх, що це є метод науково-педагогічного дослідження, який призначений для отримання інформації про типовість того чи іншого явища у великій групі досліджуваних, тобто для проведення широкомасштабного збору даних. В основу питання анкети було подано інформацію, що дозволить нам виявити рівні сформованості певних понять.

Після проведення даного етапу дослідження ми з’ясували, що студенти не можуть самостійно дати визначення та розрізнити такі поняття, як “загальна культура” та “деонтологія”. Поняття “деонтологічна культура” не змогли визначити 89,2% студентів, крім того воно, за думкою студентів, взагалі не зустрічалось в змісті навчальних дисциплін вищого навчального закладу. Результати опитування подано в змісті таблиці 1.

Таблиця 1

Виявлення усвідомлення розуміння студентами вищих навчальних закладів понять “культура”, “деонтологія” та “деонтологічна культура” (абстрактне та відсоткове значення)

	Сформоване усвідомлення	Частково сформоване	Зовсім відсутнє усвідомлення
Культура	39 – 32,5 %	62 – 51,7 %	19 – 15,8 %
Деонтологія	27 – 22,5 %	71 – 59,2 %	22 – 18,3 %
Деонтологічна культура	0 – 0 %	13 – 10,8 %	107 – 89,2 %

Аналіз табличних даних дозволив нам виявити дещо низькі результати щодо усвідомлення базових деонтологічних понять. На наступному етапі нашої експериментальної роботи ми вирішили ознайомитись з навчальними планами, програмами курсів, змістом соціально-виховної роботи викладачів-кураторів вищих навчальних закладів з метою їх аналізу та виявлення в змісті аспектів формування деонтологічної культури. В ході вивчення зазначеної проблеми ми провели опитування 8 кураторів груп вищого навчального закладу медичного фаху та 7 кураторів вищого навчального закладу педагогічного фаху та з’ясували, що основними напрямками соціально-виховної роботи є: проведення вечорів художньої самодіяльності, поїздки в історичні місця та туристичні походи, підведення підсумків попередньої атестації (збори, наради), обговорення політичних та фінансових проблем країни. Значно менша частина формування виховного процесу спрямована на формування особистості як свідомого громадяни країни та висококваліфікованого фахівця тощо. Також слід зазначити, що у формі соціально-виховної роботи недостатньо приділена увага формуванню та розвитку професійних якостей та

цінностей студентів вищих навчальних закладів, що є сьогодні не менш важливим аспектом процесу соціально-виховної роботи зазначених закладів. Що стосується питань формування деонтологічної культури, то даний аспект взагалі не розглядається.

На наступному етапі шляхом застосування методу контент-аналізу ми вивчили навчальні та програми курсів, зміст яких, на нашу думку, відповідає завданням форм деонтологічної культури. Це дозволило засвідчити, що в даному процесі також є певні прогалини. Окремим курсом “Професійна деонтологія” не викладається, проте незначний перелік питань входить в програму курсу “Етики”. Програма курсів “Етики” та “Культурології” недостатньо насичена темами та питаннями з проблем деонтології та професійних обов’язків майбутніх фахівців, загальної культури та деонтологічної культури. Кількість годин, виділених на вивчення даних дисциплін, на сьогоднішній день також не задовольняє даних потреб.

Проведене нами анкетування дозволило засвідчити, що проблеми формування та розвитку деонтологічної культури в навчальному та в соціально-виховному процесі розглядаються в недостатньому обсязі повною мірою, а отже, не вирішується завдання формування культури та етичних засад поведінки студентів. Тому плани навчального процесу та соціально-виховної роботи вищих навчальних закладів потребують певного змістовного поповнення та насичення.

Результати експериментальної роботи, що ми отримали, співпали з думкою вчених-дослідників Корольчука О. П. та Поночовного М. І., які трактують, що вища школа повинна цілеспрямовано виконувати важливе соціальне замовлення суспільства – формувати творчу особистість з високим рівнем інтелектуального, культурного та духовного розвитку, висококваліфікованого спеціаліста, здатного володіти професійними знаннями, уміннями та навичками, які набуті під час навчання у вищому навчальному закладі, професійно застосовувати їх на практиці, а також отримати і значний обсяг знань, умінь та навичок по вихованню майбутнього професіонала певного фаху та застосовувати їх у своїй професійній практичній діяльності.

Учений Білібін А. Ф. у своїх друкованих працях досліджував та вивчав поєднання рівня культури фахівців з рівнем їхніх професійних знань. Рівень культури особистості повинен зростати з рівнем професійних (фахових) знань одночасно. Знання перетворюються в культуру лише тоді, коли вони стають органічною частиною буття і свідомості [1, с. 144.].

Враховуючи актуальність та значущість вищевикладеного матеріалу, ми вважали нашим обов’язком поповнення знань студентів вищих навчальних закладів щодо понять “культура”, “деонтологія” та “деонтологічна культура”, та розробка для викладачів-кураторів методичних рекомендацій щодо процесу соціально-виховної роботи з метою покращення формування та розвитку деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів.

У своїй дослідницькій роботі по формуванню деонтологічної культури студентів ми виходили з таких теоретичних положень: значущою мірою розвитку людини, а тим більше майбутнього професіонала, є саме загальна культура. Вона характеризується не стільки засвоєними особистістю суспільними цінностями, скільки способами, якими вона долучається до цих цінностей [10, с. 19]. Не випадково у

перекладі з латинської мови поняття “культура” означає оброблення, удосконалення. Оскільки сьогодні філософи та культурологи не дають конкретного тлумачення поняттю культура, то вчений-дослідник Хоружа Л. Л. трактує слідуюче: культура – це те, завдяки чому люди стають соціально адаптованими, активними, професійно придатними [10]. На підтвердження цієї тези доцільно згадати слова всесвітньо відомого мислителя-гуманіста А. Швейцера про те, що культура, в якій деградують засади етики, приречена на занепад (“Культура и этика”, 1923 г.) [11, с. 112]. Для висококваліфікованого фахівця є необхідним елемент творчості, а базою, на якій розвивається творчість, являється культура в усій її багатообразності та різновидності, тому виховувати, формувати та розвивати її потрібно саме в студентські роки [2, с. 160].

Вчений-дослідник Гуревич П. С., взявши до уваги проблему щодо конкретного визначення культура, у своїх навчальних посібниках трактує, що культура – це максимальні якісні, індивідуальні здобутки людини у матеріальній і духовній сферах та впровадження набутих цінностей у її житті та професійній діяльності [3, с. 12].

Важливим для майбутнього професіонала та невід’ємним є знання історії виникнення такої науки як “деонтологія”. Даний термін має грецьке походження, в перекладі означає науку про належне. Цим терміном інколи позначають розділ етики, в якому вивчають проблеми обов’язку людини, сферу належного (того, що повинно бути), усі форми моральних вимог до життєдіяльності людини та відношення між ними [9, с. 96]. “Деонтологія” як науковий термін у системі етичних знань вжито англійським філософом і правознавцем І. Бентамом ще в ХІХ столітті, працю якого “Деонтологія або Наука про мораль” опубліковано в 1834 році [4, с. 13-14].

Деонтологія формувалась як специфічна система знань про належне, виходячи з вимог суспільної моралі. Проблематика належного, повинного (того, що має бути здійснено або зроблено) набуває різних форм прояву, формує основу предмета цієї науки та вивчається відповідно до окремої особи, групи осіб, суспільства в цілому на рівні конкретних норм, принципів поведінки, моральних або суспільних ідеалів.

Не можна обійти стороною та не взяти до уваги визначення такого поняття як “деонтологічна культура” так, як саме вона є об’єктом нашого дослідження. У наших респондентів під час опитування виникли певні проблеми щодо визначення поняття “деонтологічна культура”. Саме тому ми взяли на себе сміливість запропонувати їхній увазі своє робоче визначення, яким ми оперуємо у своїх дослідженнях так, як іншого трактування деонтологічної культури ми у наукових джерелах не зустрічали.

Отже, ми розглядатимемо та пропонуватимемо поняття “деонтологічна культура” як сукупність соціально-психологічних, духовно-інтелектуальних, ціннісно-емоційних та професійно-етичних цінностей та якостей особистості, які визначають етичну та культурну значущість її життєдіяльності.

Важливим є той факт, що будь-яка сучасна людина стикається з конфліктом між глобальними і місцевими проблемами. Тому важливим та обов’язковим завданням вищої школи – підготувати людину так, щоб вона змогла відчувати себе громадянином світу без втрати етнічної, культурної та соціальної ідентичності [8, с. 6].

На нашу думку, формування деонтологічної культури у вищих навчальних закладах є перспективним, а постійне вдосконалення процесу соціально-виховної

роботи вищої школи та поповнення змісту та планів даної роботи в майбутньому повинно дати дещо кращі результати по знаннях розвитку деонтологічної культури, ніж ті, що існують в сучасній практиці.

Ми погоджуємось з слушним трактуванням вченого-дослідника Грандо А. А. [2], який зазначає у своїх наукових працях, що деонтологічне виховання не може обмежуватись рамками навчальної програми. Воно повинне займати важливе місце в фаховій підготовці студентів вищої школи при вивченні всіх спеціальних та суспільно-гуманітарних дисциплін на протязі всього періоду навчання у вищих навчальних закладах. Деонтологічне виховання особистості – це об'ємна, відповідальна, кропітка робота, яка повинна мати творчий підхід до вихованця (студента) та входити в план всього процесу соціально-виховної роботи вищих навчальних закладів України, а одною із складових ланок деонтологічного виховання повинне стати формування деонтологічної культури майбутніх фахівців [2, с. 160].

Як перспективні напрями нашого наукового дослідження та вирішення даної досліджуваної нами проблеми можна назвати:

Розробку методичних рекомендацій для кураторів, педагогів-вихователів, керівників студентських об'єднань по формуванню деонтологічної культури студентів вищих навчальних закладів та впровадженню їх засад в процес соціально-виховної роботи;

Створення нових підходів до застосування організаційних форм соціально-виховної роботи щодо розвитку навичок деонтологічної поведінки.

Спрямування творчої ініціативи студентів в процесі соціально-виховної роботи на формування деонтологічної культури як самих студентів, так і об'єктів їх майбутньої професійної діяльності.

Л і т е р а т у р а

1. Билибин А. Ф. Врачевание и некоторые принципы врачебной деонтологии. – Клинич. медицина, 1972, № 6, С. 144.
2. Врачебная этика и медицинская деонтология. Грандо А. А. – Киев: Высшая школа. Главное изд.-во, 1982. – С. 160.
3. Гуревич П. С. Культурология: Учебн. Пособ. – М.: Знание, 1996. – С. 12.
4. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): Навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – С. 13-14
5. Кіт Г. Г. Методи науково-педагогічних досліджень: Навч.-метод. посібник для самостійної роботи студентів. – Вінниця, 2000. – С. 14-15.
6. Макаренко А. С. О воспитании / Сост. В. С. Хемелендик.-2-е изд., перераб. и доп.– М., 1999. – С. 7.
7. Руденко В. А. Анкета и интервью в педагогическом исследовании // Педагогика. – 2002. – №10. – С. 69.
8. Удовенко М. Виховання як основний механізм соціалізації студентства // Управління освітою. – 2004. – березень. (№ 5) – С. 6-9.
9. Філософський словник. – К., 1973. – С. 96.
10. Хоружа Л. Л. Педагогічна дентологія: навч-методич. посіб. / Л. Л. Хоружа. – К.: КМПУ імені Б. Д. Грінченка, 2008. – С. 19.
11. Швейцер А. Благоговение перед жизнью: Пер. с нем. / Сост. и посл. А. А. Гусейнова. – М.: Прогрес, 1992. – С. 112.